

LEESZAAL-WEST

jaarverslag 2025

LEESZAALWEST - JAARVERSLAG 2025

2 juni 2026

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding
2. De feiten op een rij
3. De boeken: het hart van de leeszaal
4. De Leeszaal als ontwikkelplek
5. De kritische houding van de leeszaal
6. De leeszaal in het Oude Westen
7. De Leeszaal in het stedelijk netwerk van vrijwilligersorganisaties
8. Versterken van de organisatie van de Leeszaal

1. INLEIDING

Leeszaal-West is al meer dan tien jaar een plek waar mensen boeken brengen en halen en elkaar ontmoeten, maar daarnaast is het nog veel meer: een ontwikkelplek, een cultuurbazar, een kritische plek, onderdeel en mede-drager van het netwerk in het Oude Westen en in nauwe relatie met andere initiatieven en instellingen in Rotterdam. En dat allemaal georganiseerd en gedragen door een grote groep van meer dan 80 vrijwilligers. De Leeszaal ontwikkelt zich verder met behoud van haar belangrijke functie in wijk en stad.

2025

Het jaar 2025 was een belangrijk jaar voor de Leeszaal. Naast het kwalitatief en kwantitatief hoogwaardige boekenaanbod en de vele bijeenkomsten en evenementen was ook de inhuizing van de Jeugdbieb een belangrijk moment. Jong en oud komen nu weer samen in de Leeszaal. Ook intern was 2025 belangrijk met de doorontwikkeling van de organisatie. De Leeszaal anno 2025 is de pioniersfase voorbij en werkt als aan verdere ontwikkeling en het behouden van het adaptieve vermogen van de organisatie.

doorontwikkeling

Daar waar in de eerste jaren van de Leeszaal twee vrijwilligers het centrale punt van de organisatie vormden is nu de tweewekelijkse Regelclub de plek waar in gezamenlijkheid van verschillende geledingen met Leeszaal- en organisatiesensitiviteit terug en vooruit gekeken wordt op lopende zaken en waar vragen en wensen worden ingebracht.

Het is uiteraard van belang om met elkaar in gesprek te blijven over het wel en wee van de Leeszaal, doen we nog steeds de goede dingen, lopen de dingen zoals we wensen dat zij lopen, moeten er aanpassingen komen en hoe zien we een gezamenlijke toekomst van de Leeszaal. Als onderlegger voor dit gesprek houden twee vrijwilligers in 2025 en 2026 interviews met vele andere vrijwilligers over hun taken, werkzaamheden, wensen en ervaringen en worden deze vastgelegd in verhalen en aandachtspunten. Een kleine groep vrijwilligers houdt semi-gestandaardiseerde interviews met meerdere vrijwilligers in alle geledingen van de Leeszaal. Zo ontstaat er een goed beeld van alle werkzaamheden en van alle ontwikkelmogelijkheden. In totaal worden 35 interviews gedaan. En behalve dat deze interviews waardevolle informatie opleveren, is het goed om te zien hoe gedreven de vrijwilligers zijn om een bijdrage aan de Leeszaal te leveren en hoe blij zij worden van alleen al het louter

aanwezig zijn in de Leeszaal. En dat zegt natuurlijk veel over de functie van de Leeszaal. We denken nog na hoe we deze verhalen en uitwerkingen een plek kunnen geven en ook weer met iedereen kunnen delen.

Tijdens de eindejaarsbijeenkomst met vrijwilligers in december 2025 zijn de eerste uitkomsten van de interviewronde met alle vrijwilligers gedeeld. Op deelthema's is teruggeblikt en vooruitgekeken naar de rol van de Leeszaal. De resultaten van deze bijeenkomst hebben hun weg ook naar dit jaarverslag gevonden in de hoofdstukken 3 tot en met 6 die door verschillende auteurs zijn geschreven.

leeswijzer jaarverslag

We beginnen dit jaarverslag met enkele feiten (hoofdstuk 2). Vervolgens gaan Laura Meijer en Arda Nieuwland in hoofdstuk 3 in op de kernactiviteit van de Leeszaal, hoe de inname en uitgifte van boeken verlopen is in 2025. Daarna 'gebruiken' we het jaarverslag om een aantal voor de Leeszaal cruciale thema's uit te diepen. De Leeszaal is een belangrijke plek voor mensen om zichzelf (terug) te vinden. Dolf Motz behandelt het thema 'de Leeszaal als persoonlijke ontwikkelplek voor mensen' in hoofdstuk 4. De Leeszaal is een publieke plek in concrete en abstracte zin. Een plek waar allerlei mensen elkaar min en meer toevallig tegenkomen; en een plek waar discussies gevoerd worden over allerlei maatschappelijke thema's. Yvonne Kanselaar gaat hier in hoofdstuk 5 kort op in. De Leeszaal heeft natuurlijk haar waardevolle plek in de wijk het Oude Westen. Katinka Broos schetst dit in hoofdstuk 6. De Leeszaal maakt onderdeel uit van het netwerk van organisaties van en door bewoners in de stad. Hoe deze organisaties financieel en anderszins een plek krijgen en houden in de stad blijft een groot punt van aandacht. Joke van der Zwaard gaat hier in hoofdstuk 7 op in. Al deze hoofdstukken gaan in op het wat van de Leeszaal. In hoofdstuk 8 tenslotte gaat Dolf Motz in op het hoe van de Leeszaal met een aantal initiatieven om de organisatie van de Leeszaal verder te versterken. Wij zijn best een beetje trots op dit zeer gevarieerde jaarverslag, dat stiekem natuurlijk veel meer is dan alleen een jaarverslag. Maar de Leeszaal zou de Leeszaal niet zijn, als we hier ook niet onze eigen draai aan zouden geven. Veel leesplezier!

2. DE FEITEN OP EEN RIJ

gebruik leeszaal¹

Onze gastvrouwen – en heren hebben in 2025 drie keer op verschillende momenten in het jaar gedurende zes weken tijdens de reguliere openingstijden het aantal bezoekers bijgehouden. Ook hebben we zo zorgvuldig mogelijk bijgehouden hoeveel mensen de activiteiten en evenementen bezochten die hebben plaats gevonden in de Leeszaal. Op basis hiervan komen we tot ruim 35.000 (niet unieke) bezoekers.

dagelijkse bezoekers (dinsdag t/m zaterdag 10-16 uur):	25.740
bezoekers Café.NL	1.680
bezoekers eigen-, partnerprogramma's & bijeenkomsten woon- en wijkzaken	8.240
totaal aantal bezoekers	35.660

¹ Met dank aan Joke, Michiel, Froukje, Dolf en alle gastvrouwen en -heren van de Leeszaal

programma's

In totaal zijn er in de Leeszaal naast het basisprogramma 260 activiteiten gedurende 2025 geweest verdeeld over de eigen programma's (120), partner-programma's (50) en bijeenkomsten over wonen en wijk (93).

Leeszaal-West heeft in 2025 tien eigen programma's 'gedraaid' die bij elkaar tot ca. 120 activiteiten optellen.

Café NL (taalcafé voor nieuwkomers)	2 keer per week
Literaire Maaltijden	5 keer per jaar
Kracht van Beeldtaal	5 keer per jaar
PuntKomma Muziek	5 keer per jaar
Podium Oude Westen	11 keer per jaar
Linux Presentation Day	2 keer per jaar
Pleinfestival	1 keer per jaar
Walk & Talk	1 keer per jaar
Filosofie	5 keer per jaar
Gedichtensalon	3 keer per jaar

Naast de eigen programma's zijn er in 2025 tien partner-programma's geweest, bij elkaar opgeteld bijna 50 activiteiten.

Poetry Slam Rotterdam	6 keer per jaar
Toneel Lees Club	6 keer per jaar
Bouwputlezingen	7 keer per jaar
Afrikan Books – volwassenen en kids	5 keer per jaar
Spark improv theater	8 keer per jaar
Unwanted Words – queer open mic	5 keer per jaar
Young Feminist Roffa	3 keer per jaar
Halina's Kinderkletsshow	3 keer per jaar
Portugese Kinderbibliotheek	3 keer per jaar
Werkweek studenten religiewetenschappen RUG	1 keer per jaar

En ten derde zijn 93 bijeenkomsten geweest met betrekking tot woon- en wijkkwesties.

Klantenraad Woningcorporatie Woonstad Rotterdam	1 keer per jaar
Infobijeenkomsten woningcorporatie en gemeente	15 keer per jaar
Openbare Wijkraadvergaderingen	7 keer per jaar
Diverse lezingen/discussiebijeenkomsten	22 keer per jaar
Boekpresentaties	11 keer per jaar
Diverse culturele evenementen	26 keer per jaar
Vergaderingen VVE's, pol. partijen, cult.organisaties	22 keer per jaar

vrijwilligers

De Leeszaal wordt gerund door 82 vrijwilligers, 56 vrouwen en 26 mannen (per 31-12-2025). De vrijwilligers komen uit Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Gr. Brittannië, Griekenland, Bosnië, Roemenië, Georgië, Turkije, Syrië, Kaapverdië, Ned. Antillen, Nigeria, Rwanda, Maleisië en China. Er is

een grote spreiding in leeftijd van de vrijwilligers. Ook het aantal jaren dat de vrijwilligers actief zijn voor de Leeszaal loopt zeer uiteen. Een en ander is hieronder uitgesplitst.

Leeftijd (per 31-12-25)

20 – 30	18
30 - 40	7
40 - 50	5
50 - 60	16
60 - 70	21
70 - 80	14
80 >	1

Aantal jaren actief in Leeszaal op 31-12-25

< 1 jaar	13
1 tot 2 jaar	14
2 tot 3 jaar	9
3 tot 4 jaar	7
4 tot 5 jaar	2
5 tot 6 jaar	4
6 tot 7 jaar	4
7 tot 8 jaar	2
8 tot 9 jaar	4
9 tot 10 jaar	3
10 tot 11 jaar	3
11 tot 12 jaar	4
12 tot 13 jaar	7
> 13 jaar jaar	6

nieuwe en gestopte vrijwilligers in 2025

Totaal nieuw	18
Waarvan woonachtig in Het Oude Westen	3
Waarvan woonachtig in de direct aangrenzende wijken	4
Gestopt	7

De vaste lasten van de Leeszaal zijn 35.000 tot 40.000 euro bestaande uit de huur (met 50% huurkorting), belasting, verzekering, gas, elektra, water, internetaansluiting incl. webhosting, onderhoud en krantenabonnementen. Die kosten worden grotendeels gedekt door onvaste inkomsten: de financiële bijdrage van Stichting Doen (momenteel 15.000 euro per jaar), de opbrengst van de verhuringen (ca 20.000) plus wat spontane donaties en prijzengeld. Voor alle extra activiteiten zoeken we extra geld. In 2025 kwam dat van Woonstad Rotterdam, de Wow-tjes, de Wijkraad (bewonersinitiatief), Volkskracht (verbouwingen). Cultuur Concreet, North Sea Round Town en Elise Mathilde (cultuur). Uiteindelijk komen we altijd weer rond, want we hebben een goed verhaal en dat kunnen we ook nog eens goed vertellen en opschrijven.

3. DE BOEKEN: HET HART VAN DE LEESZAAL

Door Laura Meijer en Arna Nieuwland (oorspronkelijk geschreven voor facebook Leeszaal)

ontvangen boeken

In 2025 zijn er 1916 dozen boeken aan de Leeszaal gedoneerd. Dat zijn er net iets meer dan in 2024, toen we 1896 dozen in ontvangst mochten nemen. Verder werden ook nog alle boeken van de Jeugdbieb naar de Leeszaal overgebracht, maar die zijn niet in deze telling meegenomen. Onder een doos verstaan we in dit geval een van onze eigen sinaasappeldozen of vouwkratjes waarin de gedoneerde boeken na binnenkomst tijdelijk worden opgeslagen tot ze gesorteerd worden, of bijvoorbeeld een verhuisdoos, als de boeken daarin arriveren en de doos bij de Leeszaal mag achterblijven. Dagelijks wordt genoteerd hoeveel nieuwe dozen er in het magazijn zijn neergezet. Op iedere dag dat de Leeszaal toegankelijk was voor bezoekers, werden er boeken gebracht. Een totaal van 1916 dozen, gedeeld door het aantal dagen dat de Leeszaal open was, levert een gemiddelde op van ruim 8 dozen per dag. Er komen echter ook flinke uitschieters voor. Naast rustige dagen waarop alleen handzame stapeltjes worden overhandigd zijn er ook dagen waarop verschillende auto's komen voorrijden. Het grootste aantal dozen dat op een dag gebracht werd was maar liefst 47(!), kort na de kerstvakantie. Blijkbaar had zich tijdens de twee weken dat de Leeszaal dicht was een stuwmeer van boeken gevormd. De top drie wordt gecompleteerd door een dag met 30 en een met 27 dozen. Eerlijk gezegd zijn zulke ladingen wel wat onhandig groot en is het voor de vrijwilligers makkelijker als de boeken geleidelijker binnenkomen. Het magazijn van de Leeszaal heeft namelijk niet veel vrije ruimte. In principe worden de boeken dan ook zo snel mogelijk gesorteerd, meestal al op de dag van binnenkomst. Er moet immers weer plaats gemaakt worden voor de lading van de volgende dag, waarvan je niet van tevoren weet hoe groot die zal zijn. Om mooie boeken te kunnen doorgeven aan nieuwe lezers willen we echter wel wat werk verzetten. Bovendien geldt: hoe recenter of populairder een boek, hoe sneller het door een bezoeker wordt meegenomen, waarna op de vrijgekomen plaats weer een ander boek neergezet kan worden. Voor aantrekkelijke boeken maken we dus altijd ruimte, ook als daarvoor extra sjouwwerk en inventiviteit nodig is.

Hoeveel boeken we in 2025 in totaal gekregen hebben, blijft een schatting. Vorig jaar gingen we uit van een gemiddelde van ca. 40 boeken per doos. Dat gemiddelde zal dit jaar nog wel iets hoger liggen. De vrijwilligers gaan bij het vullen van de dozen steeds efficiënter te werk, waardoor vaak ieder hoekje van een doos benut wordt. *Al met al lijkt de schatting gerechtvaardigd dat we in het afgelopen jaar ongeveer 80.000 boeken hebben ontvangen.*

meegenomen boeken

Op de vraag hoeveel van deze boeken weer zijn meegenomen hebben we geen pasklaar antwoord., omdat we daarvan geen administratie bijhouden. Bij de Leeszaal mag je namelijk zó naar buiten lopen met de boeken die je hebt uitgekozen. We kunnen wel wat meer vertellen over wat er gebeurt met de boeken die aan de Leeszaal worden geschonken. Ten eerste: niet al die boeken krijgen een plaats in de kast. Sommige mensen brengen gewoon alles wat ze zelf niet meer willen houden, zonder een selectie te maken. De Leeszaal krijgt dus ook encyclopedieën, vergeelde pocketjes, studieboeken van mensen die in de jaren '70 afstudeerden, woordenboeken van ver vóór de nieuwe spelling, boeken die kwistig met markeerstift bewerkt zijn, losbladige strips, stukgelezen kinderboeken, romans met ezelsoren, geknakte ruggen of koffievlekken en boeken die jarenlang in een vochtige kelder hebben gestaan. Het is een beetje jammer van het werk, want die boeken worden naar het magazijn gedragen, daar netjes in een doos gedaan, vervolgens stuk voor stuk bekeken, om uiteindelijk in de papiercontainer te belanden.

Overigens hanteert de Leeszaal geen leeftijdsgrens voor boeken. Voor een deel van de oudere boeken hebben bezoekers zeker nog belangstelling. Er nemen bijvoorbeeld geregeld mensen een kijkje bij de rubriek 'nostalgische kinderboeken'. Sommige oude boeken zien er zo mooi uit dat we ze meer omwille van hun uiterlijk dan vanwege de inhoud bewaren; er is zelfs een apart kastje met 'oude bandjes', zoals we ze noemen. We zijn er echter van overtuigd dat boeken wel degelijk over de houdbaarheidsdatum kunnen raken, zoals de boeken in de opsomming hierboven.

Gelukkig krijgt de Leeszaal ook aldoor mooie, nieuwe, interessante, bijzondere en populaire boeken. Over deze boeken kunnen we kort zijn: ze worden altijd in de kast gezet en zijn dan meestal ook weer snel verdwenen. Vaak krijgen ze een ereplaats in de kopkast, de piramidekast of op de displays. Als er veel opvallend mooie boeken in korte tijd binnenkomen, zorgen we er wel voor die niet allemaal tegelijk te plaatsen. Liever zetten we er met tussenpozen steeds een aantal neer. Verder 'sparen' we vaak een hoeveelheid mooie boeken bij elkaar rond een bepaald thema of met hetzelfde genre, om die te fotograferen en op Facebook te tonen.

Boeken die wat meer doorsnee zijn en waarvoor niet meteen plaats is in de rubriek waar ze thuishoren, worden aanvankelijk in het magazijn opgeslagen. Na verloop van tijd stromen ze meestal door naar de bezoekersruimte. Een deel wordt later alsnog weggedaan, omdat er in de tussentijd boeken van hogere kwaliteit zijn binnengekomen. Hoewel het magazijn niet bepaald riant is, gooien we geen boeken weg puur vanwege ruimtegebrek. We zullen nooit een stapel boeken ongezien in de container laten verdwijnen omdat het magazijn al vol genoeg is. Altijd worden alle boeken afzonderlijk bekeken en beoordeeld. Ze allemaal in de kast zetten is echter niet mogelijk. We zijn bij de Leeszaal niet bezig met 'boeken redden', maar met het op peil houden van een aantrekkelijke collectie. Daarom keuren we niet alleen boeken af die beschadigd of verformfaaid zijn, maar ook boeken waarvan we op inhoudelijke gronden de kans relatief klein achten dat iemand ze zal meenemen. Dat kunnen ook boeken zijn die er nog netjes uitzien, zoals verouderde non-fictie, romans van goeddeels vergeten schrijvers, boeken met een zeer specialistisch onderwerp en andere boeken waarvan we door ervaring weten dat ze bij Leeszaalbezoekers op weinig enthousiasme kunnen rekenen. Dat we een boek afkeuren, betekent niet dat we het beschouwen als volstrekt waardeloos. We zijn de eersten om toe te geven dat we ongetwijfeld boeken hebben weggegooid waar ergens in Rotterdam, Nederland of de wereld iemand naar op zoek was. Wellicht zou een tweedehands boekwinkel of antiquariaat (van wie het assortiment online zichtbaar is) nog brood in die boeken hebben gezien. Maar bij ons wordt een boek alleen meegenomen als iemand die het zoekt daadwerkelijk de Leeszaal binnenstapt en het daar aantreft, of als iemand die het niet zoekt, het desondanks ziet staan tussen de vele omringende boeken. In feite bepalen de bezoekers zelf welke boeken wij in de kast zetten. Nemen ze uit een bepaalde rubriek veel mee, dan vullen we die zo snel mogelijk weer aan. Lopen ze aan een categorie meestal voorbij, dan weten wij dat we daarvan niet te veel moeten bewaren.

Dit gezegd hebbende, zetten we in de Leeszaal heel veel boeken wél op de plank, zelfs als we de kans dat iemand ze spoedig zal uitkiezen niet erg hoog inschatten. Allerlei 'twijfelgevallen' krijgen toch ergens een plekje, dikwijls in een van de kasten waaruit je onbeperkt mag meenemen. Ook proberen we voor zoveel mogelijk rubrieken op zijn minst een eigen plank te reserveren, ook voor rubrieken waarvan de omloopsnelheid beperkt is. Boeken die te lang blijven staan, worden op een gegeven moment weer vervangen door andere. We zorgen er namelijk graag voor dat er in de Leeszaal steeds iets nieuws te ontdekken valt en dat er boeken over uiteenlopende onderwerpen en van allerlei schrijvers te vinden zijn. Wie de Leeszaal bezoekt treft altijd volle kasten aan met in totaal minstens **20.000** titels.

ondersteuning andere lokale initiatieven

Dan valt er nog iets te vertellen over de boeken die bovengemiddeld vaak binnenkomen. Dat zijn bijna altijd romans of thrillers die een aantal jaar geleden bestsellers waren. Bepaalde titels krijgt de Leeszaal zo vaak dat het niet zinvol is om alle exemplaren te bewaren. Eens in de zoveel tijd wordt de voorraad daarom afgeroomd. Maar ook voor deze boeken vinden we soms nog een goede bestemming. Met enige regelmaat gaat een selectie boeken vanuit de Leeszaal naar een andere locatie, waar ze weer gratis worden doorgegeven. In het afgelopen jaar zochten we boeken uit voor twee middelbare scholen, wijkrestaurant Bij de Provenier, Huis van de Wijk de Kip, Open Huis Crooswijk, het Zeemanshuis in Schiedam, het Rotterdamse Boekenbal in Arminius, de Buitenleesdag in het Park, de Buurtcamping in het Wijkpark, de opening van de tuin van de Paradijkskerk, Stichting Proteas online boekenclub, de Wintermarkt bij de Aktiegroep Het Oude Westen en de diverse minibiebs in Rotterdam.

Ook ging er af en toe een stapeltje kleurboeken voor volwassenen en boeken over tekenen of schilderen naar een dagopvang waar bezoekers kunnen schilderen, tekenen en knutselen. Een van de scholen ontving al zeven keer een lading boeken. Omdat de leerlingen ze mee naar huis mogen nemen en houden, kan de school steeds nieuwe boeken gebruiken en is het geen probleem dat het regelmatig dezelfde titels zijn. Nederlandse romans die bij de Leeszaal boventallig zijn, komen zo nog van pas. Kortom, we kunnen geen concreet getal noemen als antwoord op de vraag hoeveel boeken er uit de Leeszaal zijn meegenomen. We durven echter wel te zeggen dat we er veel aan gedaan hebben om met de aan ons gedoneerde boeken voor onze bezoekers een collectie te creëren die zo mooi en gevarieerd mogelijk is.

4. DE LEESZAAL ALS PERSOONLIJKE ONTWIKKELPLEK

door Dolf Motz

De Leeszaal heeft de afgelopen jaren veel aantrekkingskracht uitgeoefend op mensen die in een tussen- of overgangsfase in hun leven verkeren. Je kunt hierbij denken aan de overgang van opleiding naar werk, een loopbaanswitch of verhuizing. Zij zien vrijwilligerswerk in de Leeszaal dan bijvoorbeeld als een manier om als nieuwkomer te ‘aarden’ in Rotterdam en nieuwe mensen te ontmoeten, of als een mogelijkheid om ‘nieuwe dingen te leren.’

Ook blijkt de Leeszaal voor veel vrijwilligers een veilige plek te zijn waar zij na tegenslag opnieuw kracht vinden om weer ‘door te gaan.’ Je kunt hierbij denken aan mensen die geconfronteerd zijn met long-covid, burn-out, herstellende zijn van fysieke beperkingen, of die zich om uiteenlopende wijze niet senang voelen in de huidige samenleving. Kenmerkend voor die veiligheid lijkt te zijn dat mensen ervaren dat zij in de Leeszaal op informele wijze in eigen tempo de tijd krijgen om uit te vinden hoe zij hun belastbaarheid (in de ruimste zin van het woord) weer stap voor stap kunnen vergroten.

Juist door de diversiteit van de vrijwilligers en bezoekers en de grote variatie aan activiteiten en werkzaamheden kunnen vrijwilligers in de Leeszaal zelf van alles leren en ondernemen. Dat varieert van het organiseren van events, tot het leren aansluiten van de geluidsinstallatie, het bijhouden van de barinkomsten, het ontwerpen van een flyer of het houden van een presentatie.

De vraag die ons bezig houdt luidt: hoe kan de Leeszaal optimaal bijdragen aan de ontwikkeling en/of het herstel van zowel vrijwilligers als bezoekers?

een boekenkastje

(...) Ooit voerde ik een begeleidingsgesprek met een stagiaire in de Leeszaal toen iemand aan enkele jonge meiden vroeg of ze de Leeszaal een leuke plek vonden. Het antwoord was nee, want ze hebben

hier geen boeken die ik leuk vind. Mijn stagiaire hoorde dit en nam daarop het initiatief om al de jeugdboeken bij haar studiegenoten in te zamelen en te doneren aan de Leeszaal. Daar zat van alles bij wat die meiden kon bekoren dus dat was meteen al een succes. Maar het wordt nog leuker. Een wat oudere heer die de Leeszaal regelmatig bezocht had dit allemaal een beetje gevolgd en vroeg de meiden: ‘Als jullie die boeken uit hebben, breng je die dan terug of houd je die zelf?’ De meesten antwoordden spontaan dat ze de boeken terugbrachten, maar één meisje twijfelde even en zei daarna enigszins besmuikt dat ze de boeken zelf wilde houden omdat ze ooit bij mensen thuis was geweest die een hele mooie kast vol boeken hadden en dat wilde zij ook.

Enkele dagen later kwam de man terug in de Leeszaal met een mooi boekenkastje dat hij zelf voor dat meisje had gemaakt. Toen zij elkaar weer ontmoetten gaf hij haar het kastje en zei: ‘Je mag de boeken allemaal houden tot het kastje vol is. Daarna moet je als je een nieuw boek meeneemt goed nadenken welke boeken je zelf graag wil houden. De andere boeken breng je dan weer terug naar de Leeszaal, zodat andere kinderen die weer kunnen lezen.

In dit verhaal zit voor mij alles over de Leeszaal. Een meisje dat zich verwondert wanneer zij voor het eerst bij mensen thuis komt met een mooie volle boekenkast en denkt dat wil ik ook. Daarnaast het initiatief van mijn stagiaire die met haar studiegenoten haar kinderboeken doneert en dan tot slot een oudere bezoeker die voor het meisje haar eigen boekenkastje maakt (...)²

de bushalte

(...)Ik herinner mij een mijnheer die de Leeszaal vroeger regelmatig bezocht voor een kopje koffie en een krantje. Het was een wat sjofele man, die er ook niet altijd even fris uitzag. Op een gegeven moment kwam hij opeens niet meer en verloor ik hem uit het oog.

Tot we – misschien wel een paar jaar later – opeens ergens samen bij een bushalte stonden. We groetten elkaar, stapten in en zochten elk een plekje in de bus. Na een paar haltes hield de bus er plotseling mee op, moest iedereen uitstappen en wachten op de volgende bus.

Al wachtend raakten we toen aan de praat en vertelde hij onder andere hoe belangrijk de Leeszaal voor hem was geweest. Het ging in die tijd niet goed met hem en hij voelde zich vaak heel eenzaam. De Leeszaal was voor hem in die tijd de enige plek waar hij zich welkom en gezien voelde (...)³

Tijdens de individuele gesprekken die gevoerd worden met vrijwilligers vormen ontwikkeling en herstel een terugkerend gespreksonderwerp. De ene keer tijdens het bespreken van de eigen taken en werkzaamheden van de betreffende vrijwilliger, maar het kan ook in de vorm van een anekdote over een andere vrijwilliger of bezoeker die indruk heeft gemaakt. Daarnaast hebben we tijdens onze vrijwilligersdag van 3 december 2025 op Buitenplaats Brienenoord met de verschillende deelnemers aan “Gesprekstaafel 4: De Leeszaal als herstel- en ontwikkelplek” geprobeerd deze vraag in twee gespreksronden van elk een uur te beantwoorden. De eerste ronde hebben we vooral gebruikt om zoveel mogelijk verschillende voorbeelden en verhalen over ontwikkeling en herstel binnen de Leeszaal te inventariseren. Vervolgens hebben we ons in de tweede ronde gebogen over de vraag hoe we als Leeszaal zo goed mogelijk kunnen bijdragen aan de ontwikkeling en het herstel van zowel vrijwilligers als bezoekers.

de betekenis van “de fijne plek”

Vraag je vrijwilligers hoe het volgens hen komt dat mensen zich in de Leeszaal kunnen ontwikkelen en herstellen dan is de grootste gemene deler die uit alle verschillende antwoorden spreekt een

² Uit interview met Katinka Broos d.d. 14-3-2026

³ Uit interview met Bertie Kouwenhoven d.d. 15-7-2025

beschrijving van de Leeszaal als 'fijne plek'. Daarmee bedoelen ze veel meer dan alleen de fysieke, ingerichte ruimte. De fijne plek omvat ook de mensen die er komen, de activiteiten die er worden georganiseerd, evenals de manier waarop dat gebeurt. Al die elementen samen maken de Leeszaal voor hen tot die fijne plek. Een plek waar je gezien wordt, een veilige plek, een plek waar je nieuwe en andere mensen kunt ontmoeten, een plek waar je alleen of samen met anderen iets nieuws kunt uitproberen, waar iedereen zijn uiterste best doet en elkaar helpt, maar waar je er niet op wordt aangekeken als iets een keer mis gaat of niet lukt. Het is dit alledaagse proces van samen zijn en samen dingen doen in een veilige omgeving waardoor mensen ervaren dat iets (weer) lukt en daardoor voelen dat ze zich ontwikkelen dan wel herstellende zijn.

waarnemingen van individuele vrijwilligers

“Door in de Leeszaal ‘gewoon dingen te doen’ heb ik verschillende dingen gedaan waarvan ik eerst dacht, ‘kan ik dat wel?’”

“Ik kon die dingen doen omdat ik daar de ruimte voor kreeg.”

“Ik kwam er min of meer bij toeval terecht voor een onderzoek toen ik nog aan de Uni studeerde. Uiteindelijk heb ik daar niets onderzocht maar ben ik wel als vrijwilliger blijven hangen. Al heel snel leerde ik dat onderzoek of niet, het extreem waardevol is actief te zijn bij zo’n sociale plek in de buurt. Veel leerzamer dan alleen lezen over initiatieven.

“Tegelijk met mij begon een vrijwilliger die de afgelopen jaren heel sociaal geïsoleerd was geweest. Ik vond het zo indrukwekkend dat hij iedere week min of meer steeds socialer en meer op zijn plek zat. Dat heeft mij ook op momenten dat ik er doorheen zat gemotiveerd om, als ik dan echt niks anders wilde of (mentaal) kon, dat ik altijd in de leeszaal kan zijn.

wat kan er beter?

Op de vraag of er verbetermogelijkheden zijn als het gaat over de Leeszaal als plek voor ontwikkeling en herstel werden tijdens de vrijwilligersdag verschillende antwoorden gegeven.

Iemand merkte op: *“Er is vaak al veel expertise aanwezig bij (andere) vrijwilligers van de Leeszaal. Door vrijwilligers die iets willen leren te koppelen aan vrijwilligers die dat ‘iets’ al beheersen, kunnen mensen door ‘mee te draaien’ op informele wijze van elkaar leren.”*

Een ander vulde aan: *“Een soort buddysysteem voor mensen die iets willen. Voor de nieuwe fijn een helpende hand, voor de ‘buddy’ geeft dat ook weer zelfvertrouwen. Het moet wel informeel en non-hiërarchisch gebeuren, maar dat hoeft ik volgens mij niet te benadrukken in de leeszaal. Je moet het ook geen buddy-systeem noemen maar anders.”*

Meerdere deelnemers merkten op naar aanleiding van het samen zijn tijdens de vrijwilligersdag zelf, dat meer informele ontmoetingsmogelijkheden tussen vrijwilligers er voor kunnen zorgen dat mensen een beter beeld krijgen van wat er allemaal gebeurt in de Leeszaal. Wanneer mensen tijdens zulke bijeenkomsten kennis maken met elkaar komt ook ter sprake wat ze doen bij de Leeszaal. Dit draagt er aan bij dat mensen zich meer betrokken voelen en meer initiatief durven nemen.

Inmiddels zijn we om die reden gestart met een maandelijks terugkerende “vrijmibo” op de laatste vrijdag van de maand. Deze bijeenkomsten bleken meteen een groot succes en worden per keer gemiddeld bezocht door ongeveer twintig vrijwilligers. Wat daarbij opvalt is dat nieuwe vrijwilligers die zich komen voorstellen tijdens zo’n informele bijeenkomst daarna veel sneller aarden en hun weg weten te vinden binnen de Leeszaal.

“Zijn er voldoende zichtbare en aanspreekbare punten in de Leeszaal voor herstel en ontwikkeling?”

“De Leeszaal is best een grote organisatie. Om als nieuweling je weg te vinden in alle geledingen van de Leeszaal is soms best lastig.”

“Wat er allemaal achter de schermen gebeurt daar heb ik niet zo’n goed beeld van. Okay, ik snap dat alles georganiseerd moet worden, dat de boekhouding in orde moet zijn en de informatievoorziening, maar wie nou allemaal wat doet, daar heb ik geen zicht op. Nou, nu ik weer wat meer rust heb zou ik ook wel wat meer kunnen doen. Daar ga ik over nadenken. Kijk ik ben heel precies, kan goed plannen en organiseren, dus op dat gebied kan ik misschien nog wel wat voor de Leeszaal betekenen.”⁴

praktijk en theorie in de Leeszaal

Uit het merendeel van de gedane uitspraken klinkt de overtuiging door dat de informele wijze waarop ontwikkeling en herstel binnen de Leeszaal plaatsvindt, door de vrijwilligers als een kracht wordt gezien en niet als een zwakte. Dit inzicht wordt bevestigd door onderzoek en theorievorming rond informeel netwerken. Diverse aandachtspunten in de theorie over informeel netwerken werden ook door onze vrijwilligers genoemd.

- + Ontwikkelingsdoelen worden in informele leernetwerken door de betrokkenen zelf bepaald en georganiseerd.
Informeel netwerken volgt geen vooraf vastgesteld vastomlijnd plan dat aangeeft welke kennis en/of vaardigheden van belang zijn. Het gaat hier om vragen die betrokkenen zelf formuleren en herkennen in hun eigen praktijk. Daarbij is sprake van spontane leerprocessen die ze vervolgens zelf gaan organiseren. Leernetwerken organiseren zichzelf, komen en gaan, zijn actief en dan weer sluimerend.
- + Binnen informele leernetwerken ligt het eigenaarschap bij de deelnemers zelf.
Ontwikkelen in een leernetwerk is een proces dat je gezamenlijk vormgeeft. Naast gedeelde interesse, ruimte en tijd is het zeker zo belangrijk dat de deelnemers zichzelf eigenaar voelen van het netwerk.
- + Informele leernetwerken zijn plat, ongestructureerd en vaag begrensd.
Bovengenoemde eigenschappen helpen leer- en ontwikkelingsblokkades voorkomen. Strakke hiërarchische of organisatorische grenzen staan spontane leerprocessen vaak enorm in de weg.
- + Heterogene samenstelling van informele leernetwerken.
Informeel netwerken is gebaat bij heterogene groepen. Hierdoor stimuleer je dat het leer- of ontwikkelingsvraagstuk vanuit meerdere perspectieven wordt bekeken.⁵

Op basis van het voorafgaande denken we waar het gaat om ontwikkeling en herstel het goede spoor te pakken te hebben. Ons doel voor komend jaar is onze manier van werken op dit punt nog scherper in beeld te brengen, niet alleen om daar zelf van te leren maar ook om andere belangstellenden in de gelegenheid te stellen hiervan kennis te nemen.

5. DE KRITISCHE HOUDING VAN DE LEESZAAL

door Yvone Kanselaar

Behalve een veilige haven voor vrijwilligers en bezoekers is de Leeszaal ook een veilige haven voor geluiden in de samenleving die gehoord willen worden. Vrijwilligers, mensen en organisaties in de wijk of van daarbuiten maken graag gebruik van de Leeszaal om met elkaar te spreken en in dialoog te gaan over maatschappelijke kwesties. Deze activiteiten laten het belang zien van de democratische waarden en het belang van verbinding en dialoog. In de één van de interviews wordt de Leeszaal ook wel “The

⁴ Uitspraken gedaan tijdens vrijwilligersdag van 3 december 2025 aan gesprekstafel 4: De leeszaal als herstel- en ontwikkelplek

⁵ De Laat, 2012

Third Place” genoemd, daar waar je mag zijn wie je bent, een prettige publieke plek naast wonen en werken. Deze bijeenkomsten worden soms door de vrijwilligers aangedragen of komen bij de Leeszaal terecht door mond-tot-mond reclame en via de website. Door de vrijwilligersgroep, die zich bezig houdt met verhuringen, en soms ook in de Regelclub, wordt gekeken of er plek is voor deze bijeenkomsten. Soms is de Leeszaal slechts een betaalbare optie, wat voor veel zelforganisaties niet onbelangrijk is, maar dat is zeker niet de enige functie van de Leeszaal in dezen. Soms worden mensen bij elkaar gebracht om mee te denken over het programma en kunnen ook de vrijwilligers hun vaardigheden verder ontwikkelen. Ook doordat vrijwilligers bij meerdere onderdelen betrokken zijn kan er een verbinding ontstaan met anderen en andere activiteiten.

Deze bijeenkomsten brengen vaak hun eigen “achterban” mee. Ook in de nieuwsbrief en op de agenda op de website wordt hier aandacht aan gegeven, zodat een breder publiek hier ook van weet en bij kan aansluiten. Voorbeelden uit 2025 zijn: Afrikan Books, Unwanted Words, Palestijnse dichters, Armoedeplatform Rotterdam, de (Belgische) Louis Paul Boonkring, “Wie poetst er eigenlijk” (over ongedocumenteerd huishoudelijk personeel), XR Ware Havendagen, Stadslab zeggenschap van bewoners en Het Rode Keukentje.

De Leeszaal vindt het belangrijk om ook deze verschillende groepen en onderwerpen een plek te bieden en daarmee een belangrijke bouwsteen te zijn in het maatschappelijk debat.

6. DE LEESZAAL IN HET OUDE WESTEN

Door Katinka Broos

Bewoners van het Oude Westen hebben het initiatief van de Leeszaal vanaf het begin omarmd en gedragen. Veel vrijwilligers meldde en melden zich. En nog steeds zijn er vrijwilligers die in de wijk wonen. Ook organisaties in de wijk hebben goede contacten en samenwerkingen met de Leeszaal, ook omdat er dwarsverbanden zijn en de wijk klein (ca 10.000 bewoners) is, waardoor men elkaar snel weet te vinden.

De Leeszaal is een neutrale plek voor wijkdiscussies; en is bijvoorbeeld een betrouwbare partner gebleken voor bewoners in het aan de orde stellen van overlast van buitenslapers. Omdat er ook voor de Leeszaal mensen sliepen, was de Leeszaal betrokken deelnemer; maar het netwerk van de Leeszaal is groter dan dat van individuele bewoners, waardoor er ook sneller een adres was voor de klachten, zowel naar de politiek en de gemeente als naar de pers. Op dit thema vervulde de Leeszaal een ‘betrokken buur’-functie.

Ook op het thema ‘wonen’ heeft de Leeszaal haar rol. De Leeszaal is een organisatie ‘van onderop’, we maken samen de Leeszaal. Dat betekent dat de vrijwilligers en bezoekers ook met elkaar praten over wat ze tegen komen. Opvallend is dat het thema ‘wonen’ in de wijk bijna niet meer aangekaart wordt. De Leeszaal besloot bewoners daarbij te ondersteunen en organiseerde, samen met het wijkpastoraat en de bewonersorganisatie de Aktiegroep, drie bijeenkomsten in 2025, waarvan de eerste plaatsvond in de Leeszaal.

En natuurlijk was de Leeszaal bij de herinrichting van het plein betrokken, in de eerste plaats als deelnemer en goede buur. Daarnaast konden we, door de kwaliteiten die er binnen de leeszaal zijn, ook een aanjagende rol vervullen én zorgen dat de stem van individuele buurtbewoners werd gehoord. Dit proces is versterkend geweest voor de relatie met de buurt.

Bovenstaande activiteiten zijn thema's waaruit blijkt dat de functie van de Leeszaal voor bewoners van het Oude Westen meer is dan boeken alleen. Ook bewoners die niet of nauwelijks lezen weten de Leeszaal te vinden. Toen de gemeentelijke wijknetwerker afscheid nam van het Oude Westen, was de Leeszaal als locatie voor hem én voor bewoners vanzelfsprekend; heel veel bewoners waren bij het afscheid aanwezig. Ook onderzoekers en andere partijen weten de Leeszaal steeds vaker te vinden. Elke keer is het een afweging: doen we wel of niet mee met het project, valt het binnen onze doelen en actieradius, of verwijzen we door naar andere partijen en partners in de wijk.

Aan vrijwilligers is tijdens een vrijwilligersbijeenkomst gevraagd of de Leeszaal meer verbinding met de wijk moet zoeken. Veel vrijwilligers noemden voorbeelden (zoals hierboven) waaruit bleek dat die verbinding er duidelijk is.

“Sinds ik vrijwilliger bij de Leeszaal ben, heb ik contact met mensen uit deze buurt omdat zij ook vrijwilliger zijn. Ik heb veel van hen geleerd. Ik schaam me er bijna voor om het te vertellen: ik ben altijd politiek betrokken geweest, noem mij een Rooie Vrouw. Maar pas door mijn vrijwilligerswerk hier begrijp ik wat het betekent dat mensen van toeslagen moeten leven. Ik had geen idee, mijn collega's hier hebben mij de ogen geopend door over hun leven te vertellen.”

Er zijn ook vrijwilligers, vooral van buiten de wijk, die prioriteit geven aan het werken met boeken. Van hen hoeven we niet de relatie met de buurt te versterken, tenzij boeken en lezen daarin een belangrijke rol spelen. Of zoals iemand het uitlegt:

“Ik doe hier geen vrijwilligerswerk voor sociale contacten of om de buurt beter te leren kennen. Ik ben gek op boeken en lezen en vind de Leeszaal een geweldig concept. Daar wil ik me graag voor blijven inzetten.”

Tenslotte zijn er vrijwilligers die denken dat we daar geen beleid over hoeven te maken.

“Als er iets is dan komt de buurt wel naar binnen, en kunnen we samen kijken wat wij kunnen betekenen. Als wij ergens tegenaan lopen kunnen we ook altijd een beroep doen op burens. Dat moet je niet organiseren, dat gebeurt organisch.”

tenslotte

In de Leeszaal verzorgen we, naast het categoriseren van en adviseren over boeken, culturele programma's die een link hebben met literatuur, lezen, muziek, maar ook vaak met de levens van de mensen die in de Leeszaal komen. Mensen kunnen vertellen over wat hen bezighoudt, een grote passie of hobby, met elkaar in gesprek, samen lezen, enz. Soms organiseren we het als Leeszaal zelf, bijvoorbeeld in de thematische programma's van PuntKomma Muziek. Soms geven we ruimte aan andere organisaties. En bij de planning houden we altijd rekening met onze burens en wat zij belangrijk vinden. Dat kan sinds 2024 ook via het programma Podium Oude Westen, dat we blijven doorontwikkelen. Zoals de buurt er is voor de Leeszaal, is de Leeszaal er voor de buurt.

7. DE LEESZAAL IN HET STEDELIJK NETWERK VAN VRIJWILLIGERSORGANISATIES

door Joke van der Zwaard

In het Oude Westen worden zo'n twintig (ontmoetings)plekken door bewoners in stand gehouden. In de tijd dat de Leeszaal startte, als reactie op het wegbezuinigen van de buurtbibliotheek, werden tal van

wijkvoorzieningen gesloten of financieel uitgekleeft. In het Oude Westen worden zij voor een groot deel nog steeds in stand gehouden door bewoners, maar die zijn te veel tijd kwijt aan financieel gaten stoppen. Met andere woorden: ze krijgen te weinig erkenning en te weinig geld. Recentelijk is er bij de overheid meer besef van het belang van dit soort plekken en organisaties in de wijk, bijvoorbeeld voor het omgaan in of met crisissituaties, maar dat vertaalt zich nog niet in ander beleid. Door samen op te trekken, kunnen we elkaar helpen, meer kracht zetten en mogelijk systeemverandering bewerkstelligen. We hebben in Rotterdam een klein beetje de wind mee; zie bijvoorbeeld de initiatiefnota 'Voor Rotterdammers door Rotterdammers' van CU, Volt, CDA en D66, die onlangs door de gehele gemeenteraad ondersteund werd. De nota beoogt het serieuzer nemen en ondersteunen van bewonersinitiatieven, waarbij de Leeszaal en House of Hope vaak als voorbeeld worden aangehaald (<https://rotterdam.christenunie.nl/blog/2025/01/30/voor-rotterdammers-door-rotterdammers-na-bezuinigingsronde-pleit-christenunie-met-brede-steun-voor-meer-vertrouwen-in-sociale-initiatieven>).

De gesprekken hierover op de vrijwilligersdag gingen verschillende kanten uit. Van 'versterken van eigen positie en continuïteit' tot 'met geestverwante organisaties samen optrekken om het verdelings- en beoordelingssysteem van de overheid (en fondsen) te veranderen'. Beide benaderingen, en alles wat er tussen zit, sluiten elkaar niet uit. Ze kunnen elkaar ook versterken, al kosten ze allemaal tijd natuurlijk. Hieronder volgt een samenvatting van de gesprekken hierover tijdens de vrijwilligersdag:

- + Financiële continuïteit borgen door gebruik te maken van de gemeentelijke regeling 'right to challenge' of 'right to cooperate'. Daarmee zeg je ook: wij kunnen/doen iets beter dan wat door de gesubsidieerde instellingen gerealiseerd wordt. Of u (gemeente, gesubsidieerde instelling) kunt eigenlijk niet zonder ons om dit of dat te realiseren. Voorbeeld: Afrikaander Coöperatie, die de schoonmaak van de portieken in de buurt overnam (maar ook weer kwijtraakte) en een afvalverwerkingstation op het plein begon. De vraag is met wie/wat we onszelf dan meten; en wat we precies in de aanbieding hebben. De bibliotheek? Dat zijn we niet, maar we zijn ook meer. Het welzijnswerk? De zorgsector? De sociale sector/werktoeleiding? De cultuursector? En aan welke eisen moet de Leeszaal (en dus de vrijwilligers) voldoen om binnen dit systeem erkend te worden. Daar zouden we ons dan in moeten verdiepen.
- + Ook los van de haalbaarheid van deze concrete strategieën is het nuttig om meer bezig te zijn met het aan anderen duidelijk maken wat de Leeszaal is en betekent: de identiteit, kracht, impact. In sociale en culturele zin. Feitelijk wordt ons dat geregeld gevraagd door St. Doen (voor hun vijfjarige bijdrage) en Woonstad Rotterdam (voor de huurkorting); en op onderdelen door andere fondsen. De vaste aanvraagsschrijver maakt daar dan altijd een -blijkbaar overtuigend – verhaal van. Maar we kunnen dat collectiever en systematischer aanpakken. Wetende dat andere organisaties, zoals Aktiegroep Oude Westen en Wijkpaleis, ook nadenken over vorm en inhoud van een 'impactmeting' die past bij waar ze voor staan en hoe ze willen werken.
- + "Laten we daarmee vandaag beginnen door foto's van deze bijeenkomst te maken. Want het is toch bijzonder dat 40 mensen/vrijwilligers al hun andere activiteiten opzij hebben gezet om een dag lang samen over de toekomst van de Leeszaal te praten."
- + "We kunnen dit ook gebruiken om een keer goed werk te maken van particuliere donaties. We hadden ooit een folder die mensen opriep om de Leeszaal een dag open te houden door de kosten daarvan (te weten € 151,43) te doneren. En er was een 'vrienden voor een tientje' - folder.
- + En dan de solidariteit. Ervan uitgaande dat het ons lukt om genoeg geld en de ruimte te behouden, kunnen we onze ruimte en expertise aanbieden aan andere bewonersorganisaties in de wijk. "Goed

idee, maar we moeten wel voldoende betaalde huurders hebben om onze eigen huur te kunnen betalen.”

- + “Er loopt tegenwoordig in het Oude Westen voor een aantal uren per week een adviseur fondsenwerving (Ronald) rond, betaald uit een gemeentelijk wijkpotje, die desgevraagd mensen en groepen helpt bij aanvragen schrijven.”
- + We kunnen het ook collectiever aanpakken en thematische bijeenkomsten organiseren. Om te beginnen bijvoorbeeld over die initiatiefmotie van CU e.a. Samen bespreken wat daar nu precies in wordt voorgesteld en hoe ons dat kan helpen. Als we dat in de voorbereiding echt serieus aanpakken, dus mensen persoonlijk benaderen, dan ontdekken we gelijk welke mensen/organisaties in de wijk te porren zijn voor een collectieve aanpak. En op welke thema's.
- + Daarnaast kan het helemaal geen kwaad om een oude Oude Westen-traditie weer op te pakken, namelijk een grote feestelijke nieuwjaarsbijeenkomst met alle organisaties. 2026 is misschien te vroeg, maar 2027 is wel een optie. Met allerlei spelletjes werden mensen gestimuleerd om met elkaar kennis te maken. Als je ziet hoeveel mensen er aanwezig waren bij het afscheid van de populaire gemeentelijke gebiedsnetwerker Tom Warnik, (ca. 400 mensen!) dan moet zo'n feest ook weer op te pakken zijn.
- + Stedelijk kunnen we ons aansluiten bij de aanpak van Bram Dingemanse uit Middelland. (zie zijn LinkedIn-pagina) Zijn lijn is: wij als bewonersorganisaties doen feitelijk een deel (30%) van het werk waarvoor welzijns- en zorgorganisaties betaald worden. Dus geef ons dat deel van het geld dat nu via officiële aanbestedingen (waaraan je alleen mag meedoen als je een omzet hebt van minimaal 5 miljoen) naar grote bedrijven gaat. Tot nu toe bezocht Joke van der Zwaard van Leeszaal-West deze bijeenkomsten, weliswaar een beetje halfhartig, vanwege de vrees om met deze strategie toch binnen het bestaande opdracht- en verantwoordingsstelsel terecht te komen.
- + Een andere stedelijke strategie zou kunnen zijn om met gemeente, woningcorporaties en de grote fondsen bij elkaar te gaan zitten en te bekijken welk maatschappelijk vastgoed nodig is om het nuttige werk van de (bestaande en toekomstige) bewonersorganisaties mogelijk te maken. En hoe dat betaald kan worden zonder die organisaties daarmee elke keer lastig te vallen. Maurice en Joke bespraken dat idee tien jaar geleden al eens met Stichting Doen, die zich ergert aan het feit dat zij op allerlei plekken de huur betaalt aan gemeente en woningcorporaties, terwijl ze de activiteiten zou willen steunen. Zo'n gesprek gaat echter alleen gebeuren als een aantal bewonersorganisaties er achteraan gaat. Zie ook het rapport “De pioniersfase voorbij” van Maurice en Joke. Te vinden op www.jokevanderzwaard.nl.
- + Even een inhoudelijke zijstraat. Na 10 sluitingen en een aanzienlijke daling van het aantal leningen en leden stopte Bibliotheek Rotterdam met het sluiten van buurtbibliotheken. Tien jaar later hadden we een Minister van Cultuur (Uslu), die bibliotheken ontzettend belangrijk vindt en er opnieuw geld voor uittrok. Bibliotheek Rotterdam kreeg o.a. geld voor twee volwaardige wijkvestigingen. Dat werd Beverwaard (die is er al) en Rotterdam-West (die kwam er niet). Via de Jeugdbieb hadden we standaard 1x per jaar, op ons initiatief, contact met de bibliotheek. De laatste keer ook over een vestiging in Rotterdam-West (70.000 bewoners en nu één vestiging in Bospolder-Tussendijken). Het verhaal is dat ze geen geschikt pand konden vinden. Ze wilden heel veel vierkante meters en weinig opknaphkosten. We zouden ons daarmee (na de verhuizing van de centrale bieb) ook mee kunnen bemoeien.

de Leeszaal en de discussie over wonen en zeggenschap van bewoners

Recht op de Stad, een stedelijk platform van bewonersorganisaties en losse mensen die een socialer woonbeleid voorstaan, heeft een tweede serie Stadslab Zeggenschap van bewoners georganiseerd. Vijf bijeenkomsten (in de Leeszaal) waarin op verschillende manieren naar het vraagstuk van zeggenschap van bewoners over hun eigen wijk (woningen en voorzieningen) gekeken wordt; door bewoners, professionals en ambtenaren van verschillende Rotterdamse wijken.

In 2025 ontstond een nieuwe samenwerking met Platform Woonopgave, een netwerk van kritische professionals in de woon- en bouwsector, rondom het thema Woningen Vinden: het duurzamere en democratischere alternatief voor de bouwen=bouwen=bouwen-strategie. Dat heeft geresulteerd in een expositie, excursies en discussies in het Oude Westen, waarin de Leeszaal en architectuurgalerie OMI plek van presentatie en uitwisseling waren. Dit gaat in 2026 en 2027 verder in een stedelijk onderzoeks- en ontwikkelproject waarbij woningen vinden, collectieve voorzieningen en democratisering aan elkaar gekoppeld worden. Het Oude Westen wordt het uitprobeergebied en OMI en de Leeszaal spelen daarin een centrale rol.

8. VERSTERKEN VAN DE ORGANISATIE VAN DE LEESZAAL

Door Dolf Motz

wat en hoe

In de voorgaande hoofdstukken ging het vooral over **wat** we als Leeszaal allemaal doen. De nadruk in deze hoofdstukken ligt vooral op de voor de buitenwereld zichtbare kanten van de Leeszaal, zoals de (opbrengst van de) activiteiten die we organiseren, de ruimte die we bieden aan initiatieven van anderen en de interactie tussen al die vrijwilligers, bezoekers en partners van de Leeszaal die dat met zich meebrengt. We krijgen dit als uit louter vrijwilligers bestaande zelforganisatie nu al ruim dertien jaar onafgebroken met succes voor elkaar, omdat we voortdurend met elkaar in gesprek blijven over wat we aan het doen zijn. Leidraad daarbij is dat we alleen doen wat we zelf leuk, leerzaam of anderszins belangrijk vinden om samen te doen.

Voor een diverse zelforganisatie waarin mensen komen, blijven, maar ook weer gaan is het daarnaast net zo belangrijk om voortdurend aandacht te schenken aan de vraag **hoe** we zaken aanpakken en organiseren. Zo vormde enkele jaren geleden het ontstaan van de Regelclub het antwoord op het stap voor stap terugtreden van de twee oorspronkelijke initiatiefnemers. Met de komst van de Regelclub werden de verantwoordelijkheden geleidelijk en op een organische manier over meerdere vrijwilligers verdeeld. Op dit moment ontwikkelt de maandelijkse informele vrijdagmiddagbijeenkomst voor vrijwilligers zich tot een moment waarop (nieuwe) vrijwilligers ongedwongen kennis kunnen maken met andere vrijwilligers. Ook blijken deze bijeenkomsten uiterst geschikt om onderling informatie uit te wisselen en zie je dat vrijwilligers elkaar enthousiasmeren om ook andere activiteiten op te pakken of te bezoeken. Dit zijn twee recente voorbeelden waaruit blijkt dat de organisatie van de Leeszaal voortdurend in ontwikkeling is.

Ondanks deze positieve ontwikkelingen moeten we de ogen niet sluiten voor het feit dat de Leeszaal op sommige punten ook kwetsbaar is en dat we daarom moeten blijven werken aan de organisatorische versterking van de Leeszaal. Zo moeten we waken voor overbelasting van vrijwilligers die uit betrokkenheid en verantwoordelijkheidsgevoel meer taken op zich nemen dan op lange termijn goed is voor henzelf en voor de Leeszaal. Een dergelijke situatie kan ontstaan wanneer een vrijwilliger

(onverwacht) vertrekt of een taak niet meer kan of wil uitvoeren en zich niet direct één of meerdere enthousiaste vervangers melden. Op zo'n moment gaat het werk door en stapt een betrokken vrijwilliger naar voren. Niet omdat hij naast het werk dat hij al doet voor de Leeszaal nog echt zin en tijd heeft voor deze klus, maar omdat hij of zij zich verantwoordelijk voelt. Wanneer dit eenmalig en van korte duur is, is er niets aan de hand. Maar als zo'n situatie lang voortduurt en het om veel werk gaat, dreigt overbelasting van de waarnemende vrijwilliger. Het afgelopen jaar dreigde een dergelijke situatie te ontstaan rond de verhuringen en de promotie van de Leeszaal. Om deze ontwikkeling tegen te gaan en te voorkomen dat een dergelijke situatie zich nogmaals voordoet hebben we een aantal stappen gezet.

dubbele bezetting en achterwacht

Allereerst hebben we met extra energie ingezet op het al eerder geformuleerde doel om voor bepaalde taken die dagelijkse aandacht vragen te streven naar een dubbele bezetting zodat er niet teveel op de schouders van één persoon terechtkomt. Met de komst van twee nieuwe vrijwilligers die samen de promotie en verhuringen hebben opgepakt zijn we hierin geslaagd en vindt op dit moment in samenspraak met de tijdelijk waarnemende vrijwilliger stapsgewijs de overdracht van deze taken plaats.

beschrijving van het werkproces

Flexibiliteit is altijd een grote kracht van de Leeszaal geweest en dat moet ook zo blijven. Wanneer één persoon taken uitvoert die hij of zij leuk vindt en ook goed in is, dan is er geen dringende noodzaak om die taken te beschrijven. Het lijkt dan allemaal vanzelf te gaan tot het moment dat iemand er mee stopt en die taken overgenomen moeten worden door één of meerdere andere personen. Dan voel je als organisatie de afhankelijkheid. In dat geval is het fijn wanneer het werk, dat aan die taken meekomt, is beschreven. Je kunt dan vrijwilligers die belangstelling hebben voor een taak, tonen wat er wel en niet bij komt kijken. Het kan helpen bij het verdelen van het werk tussen de nieuwe vrijwilligers die de taak oppakken. Ook kan het een leidraad zijn voor mensen die als achterwacht een keer inspringen. Bovendien versterkt het de organisatie doordat de afhankelijkheid van vrijwilligers 'die alles weten' vermindert. In het verlengde hiervan werken op dit moment de nieuwe vrijwilligers die de promotie en de verhuringen hebben opgepakt samen met enkele oudgedienden aan het beschrijven en afstemmen van beide werkzaamheden. Tijdens dit proces moeten we er op toezien dat we het platte, flexibele en informele karakter van de Leeszaalorganisatie bewaren door ervoor zorgen dat we ons niet insnoeren in een keurslijf van protocollen en handleidingen.

bescherming gevoelige informatie

Daarnaast werken enkele andere vrijwilligers op dit moment aan een afgeschermd document waarin alle gevoelige actuele informatie met betrekking tot de Leeszaal is opgenomen. Hierbij kun je denken aan contracten, privacy gevoelige informatie, wachtwoorden, bankpassen, machtigingen en andere digitale toegangen tot voor de Leeszaal relevante informatie. Dit document moet beveiligd zijn, maar in geval van nood ook snel toegankelijk zijn voor bestuursleden en enkele vrijwilligers. Ook hiermee denken we de interne organisatie van de Leeszaal te kunnen versterken.

organisatiekalender

Tenslotte, het feit dat we uitstel hebben moeten vragen voor het inleveren van dit jaarverslag vormt de aanleiding tot het laatste punt van dit hoofdstuk. Dat we uitstel nodig hebben komt niet door gebrek aan menskracht, gemakzucht of gebrek aan betrokkenheid, integendeel. We hebben er meerdere keren in

verschillende samenstelling over gesproken. Maar ook hier toont zich dat het niet altijd eenvoudig is om met meerdere mensen voor het eerst samen iets nieuws te doen, namelijk het jaarverslag schrijven van de Leeszaal. Niet alle betrokkenen bij dit verslag beschikken over een vaardige pen. Vanzelfsprekend zijn we als Leeszaalvrijwilligers, ondanks de ontstane tijdsdruk niet gezwicht voor AI en hebben we allemaal echte hoofdstukken geschreven. Wij geloven in de kracht van mensen om samen dingen te maken. En toch zijn we met al onze ervaring te laat omdat we met elkaar de planning onvoldoende bewaakt hebben. Het is moeilijk om precies te benoemen hoe zoiets precies kan gebeuren met al die ervaren mensen, maar het is wel gebeurd en ook hier moeten we voorkomen dat het opnieuw kan gebeuren. We werken daarom op dit moment samen met het bestuur aan het opstellen van een organisatiekalender waarin alle interne zaken zijn opgenomen waaraan op bepaalde momenten voldaan moet worden, zoals contractverlengingen, tijdelijk stopzetten van de krantenabonnementen in de zomer, rapportages en verantwoordingen aan derden en dergelijke. Wanneer daaraan ook een planning is gekoppeld plus de namen van de voor dat onderdeel verantwoordelijke vrijwilligers, nemen we hiermee druk bij onszelf weg wat weer ten goede komt aan ons plezier in wat we doen voor de Leeszaal.